

משרד ה' זינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תרנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע

ערכים ביד נחמה ליבוביץ שנת השלושים

ו י ל ר (תשל"א)

א. שאלה כללית:

השווה את פסוקינו (ט"ז-י"ח) לויקרא כ"ז כ"ז-מ"א וביחוד לשני הפסוקים האחרונים מ'-מ"א.

מה הקשי המשותף למקומנו ולמקום ההוא?

ב. ט"ז : וקם העם הזה וזנה

אור החיים : קשה, וכי קימה היא לו, והלא ירידה והשפלה היא לו הזונה אחרי אלוהי נכר?

ואולי שיכוין לומר ע"ד אומרו "וישמען ישורון ויבעט" והוא אומר "וקם העם" פירוש תהיה לו קימה בעולם בירושלם הארץ ועושר וכבוד וישמן, ומה יצא לו שיבעט...

× (א) כעל אור החיים מבוא ראה לפרושו הנ"ל מן הפסוקים הבאים בפרקנו. היכן הראיה?

(ב) החוכל לפרש "וקם" זה באופן אחר על דרך הפשט?

ג. אלוהי נכר הארץ.

רש"י ד"ה נכר הארץ: גויי הארץ.

ר' וולף היידנהיים הבנת המקרא (פירוש לרש"י)

"ל שאין 'נכר' תואר אל 'אלוהי', ... כי אם תואר אל הגוי יושב הארץ והוא הנקרא 'נכר הארץ' וכמו שתאמר 'כל בן נכר', 'הסירו את אלוהי הנכר', ונפתח הכ"ף בעבור המקף.

הסבר מדוע אין רש"י יכול לפרש ש"נכר" תואר ל"אלוהי"?

ד. י"ז : וזנה אחרי אלוהי נכר הארץ אשר הוא בא שמה בקרבנו.

העמק דבר : ... דגם ישיבת ארץ ישראל גרם לזה, כדאיתא במדרש שיר השירים רבה על הפסוק (ה' ג') "רחצתי את רגלי איככה אטנפם", שאמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה: "יודעת הייתי שאבק של אותו מקום משיאני לע"ז".

(1) הסבר, מה הפליאה בפסוקנו שרצו ליישב על ידי דבריו?

אא (2) מהו רעיון המדרש "שאבק אותו מקום" משיא לע"ז?

(3) היכן מצינו רעיון זה בספר דברים?

ה. י"ז : ואמר ביום ההוא הלא על הי אין אלוהי בקרבי...

רמב"ן : איננו ודוי גמור, כענין "והתודו את עונם" (ויקרא כ"ו מ') אבל הוא הרהור וחרטה שיתחרטו על מעלם ויכירו כי אשמים הם.

מה הראיה לכך שגם עה וגם שם איננו ודוי גמור?

ו. י"ח : ואנכי הסתר אסתיר פני

רמב"ן : פעם אחרת! כי בעבור שהרהרו ישראל בלבם כי חטאו לאלקים ועל כי אין אלוהים בקרבם מצאום הרעות וזאלה, היה ראוי לרוב חסדי ה' שיעזרם ויצילם, שכבר כפרו בע"ז. וכענין שאמר (ירמיהו ב' ל"ה) "הנני נשפט אתך על אמרך לא חטאתי".

ולכך אמר, כי על כל הרעה הגדולה אשר עשו לבסוּח בע"ז, יסתיר עוד פנים מהם, לא כמסתר פנים הראשון שהסתיר פני רחמיו ומצאום רעות רבות וצרות, רק שיהיו בהסתיר פני הגאולה, ויעמדו בהבטחת פני רחמיו (ויקרא כ"ו מ"ד) "ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים ולא געלתים", עד שיוסיפו על החרטה הנזכרת ודוי גמור וחשובה שלמה, כמו שנזכר למעלה (ל' פרק ב') "ושבת עד ה' אלוקיך וכו'".

(1) מה הם הקשיים השונים שמיישב הרמב"ן בדבריו אלה?

(2) מה רצה להוכיח בעזרת ירמיהו ב' ל"ה?

(3) א מה רצה להוכיח בעזרת דברים ל' ב'?

(4) א לשם מה על הרמב"ן לפרש 'ואמר' - שהרהרו ישראל כלבס, הלא אין זו פעם ראשונה שבאה מלת "ואמר" במוֹכֵן של הרהור הלב?

(5) א יש אפשרות לסעון נגד פירוש הרמב"ן מלשון הכתוב. מהי הטענה?

ז. י"ז : ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוֹקִי בקרבי מצאוני הרעות האלה:

אברבנאל : היה ודויים שבעבור שלא היו דבקים ואדוקים באלוהיהם אלוהי נכר הארץ אשר עבדו, לכן ימצאום הרעות האלה, לפי שעבדו העכו"ם שלא כראוי בשלמותה.

העמק דבר : בשביל שהקב"ה מסתיר פנים ממנו ומראה בזה אשר לא חפץ בנו, ובעל כרחנו מוכרחים אנחנו לעבור ע"ז, על כן כתיב (שופטים ג' י"ב) "ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה'" והוא בשביל שלא היה בכל השנים הללו אור הנבואה ורוח הקודש.

(1) מה הקשי' שרצו ליישב, האם זה אותו קשי' שמיישב הרמב"ן?

(2) מה ההבדל שבין שתי החשובות?

(3) א מדוע הביא בעל העמק דבר את שופטים ג' י"ב, מה יש בפסוק זה כדי לתמוך בדבריו?

ח. י"ח : ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא.

ירושלמי פנהדרין פרק י' הלכה ב'

ר' יעקב בשם ר' אחא אומר: מאי דכתיב (ישעיה ח') "וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקויתי לו"?
אין לך שעה קשה בעולם מאותה שעה שאמר הקב"ה למשה "ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא".
"וקויתי לו" - שאמר לו בסיני (= בתורה) (פסוק ל"א כ"א) "כי לא חשכח מפי זרעו".

(1) א הסבר את דברי המאמר הזה?

(2) א כיצד מפרש המאמר את הקשר שבין פסוקינו י"ז-י"ח לבין הפסוקים הבאים י"ח-כ"ז.

(שים לב לכך בפסוק י"ט נדרש בגמ' סנהדרין כ"א ע"ב :
אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה, מצוה לכתוב משלו, שו' "ועתה כתבו לכם את השירה הזאת").

השאלות המסומנות x קשות והמסומנות xx קשות ביותר, יפתור כ"א לפי הבנתו.

שאלות וגם חשובות יש לשלוח לד"ר נחמה ליבוביץ, רחוב הצבי 10, ירושלים.

גמר חתימה טובה.